

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Засновано у 2001 р.

Випуск 1(17)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2008

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)я43
М43

Редакційна колегія

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор
Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Саєвич І. Г., канд. філол. наук — відповідальний редактор
Чирков В. М. — відповідальний редактор за випуск

Економічні науки

Захожай В. Б., д-р екон. наук, проф., Федоренко В. Г., д-р екон. наук, проф., Дахно І. І., д-р екон. наук, проф., Баєва О. В., д-р біол. наук, проф., Шостак Л. Б., д-р екон. наук, проф., Поляков О. М., д-р екон. наук, проф., Радзівеський О. І., д-р екон. наук, Дмитренко Г. А., д-р екон. наук, проф., Криклій А. С., д-р екон. наук, проф., Куроченко О. В., д-р екон. наук, проф.

Політичні науки

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф., Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф., Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф., Горбатенко В. П., д-р політ. наук, проф., Кирилюк Ф. М., д-р філос. наук, проф., Бідзюра І. П., д-р політ. наук, проф., Варзар І. М., д-р політ. наук, проф., Храмов В. О., д-р політ. наук, проф., Шуба О. В., д-р політ. наук, проф.

Психологічні науки

Балл Г. А., д-р психол. наук, проф., Охременко О. Р., д-р психол. наук, Ложкін Г. В., д-р психол. наук, проф., Приходько Ю. О., д-р психол. наук, проф., Чуприков А. П., д-р мед. наук, проф., Онищук Л. А., д-р пед. наук

Юридичні науки

Бабкін В. Д., д-р юрид. наук, проф., Коваленко В. В., д-р юрид. наук, проф., Марчук В. М., д-р юрид. наук, проф., Стеценко С. Г., д-р юрид. наук, проф., Александров Ю. В., канд. юрид. наук, проф., Корнієнко М. І., канд. юрид. наук, проф.

Міжрегіональна Академія управління персоналом.

М43 Наукові праці МАУП / Редкол.: М. Ф. Головатий (голов. ред.) та ін. — К. : МАУП, 2001.
— Вип. 1. —
ISBN 966-608-120-2

К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008. — Вип. 1(17). — 348 с.: іл. — Бібліогр. в кінці ст. — ISBN 978-966-608-847-8

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку економіки, політології, психології і права.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” зареєстровано Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України (свідоцтво від 11.04.02 за № 6048, серія КВ) як наукове видання, в якому висвітлюються результати наукових досліджень в галузях економіки, політології, соціології, психології, права, матеріалів наукових конференцій.

Вищою атестаційною комісією України “Наукові праці МАУП” визнано як фахове видання з економічних і психологічних наук (за постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 14 червня 2007 р.).

ББК 65.9(4УКР)я43+88я43

ISBN 966-608-120-2
ISBN 978-966-608-847-8

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2008
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2008

Пахарєв А. Д. Українська суспільна думка про політичне лідерство і лідерів.....	118	Горачук В. В. Особливості індивідуально-психологічних якостей лікарів акушерів-гінекологів і педіатрів поліклінічних закладів	215
Чижова О. М. Вплив політичної культури молоді на політичний прагматизм	124	Наумич О. В. Невротичні розлади як причина порушення психологічної готовності до материнства	220
Погорєлова І. С. Основні тенденції розвитку політичної культури молоді України	130	Тарасенко Л. Г. Особливості психологічного реагування на хворобу осіб, які страждають на венеричні захворювання	225
Чайка Н. Г., Шевченко С. В. Вплив освіти на політичну культуру молоді	135	Разумний П. К. Психологічний дебрифінг як складова надання психологічної допомоги у кризовій ситуації.....	230
Загоруй Г. В. Політолого-етнологічні засади типологізації та праксеологізації феномена етнополітичної партії.....	140	Кононенко К. В. Особливості розумової діяльності хворих на алкоголізм у різних стадіях і психопатологічних станах	235
Ашуров Векіл СНГ как геополитический феномен.....	147	Фролова Т. В. Особливості розвитку особистісної готовності студентів психологічного профілю.....	241
Мохамад Камалалдеен Алжафа Проблема стабільності Сирії в ХХІ веке	155	Проценко О. В. Модель підготовки майбутніх учителів до формування громадянської позиції учнів старшого шкільного віку	245
Дауд Назем Основные направления исследования курдской проблемы	162	Підлісний Ю. А. Теоретичні аспекти агресивної поведінки військовослужбовців	249
Ротар Н. Ю. Основні напрями теоретико-методологічного оновлення концепції політичної культури	170	Соломка Т. М. Детермінантна роль особистісних властивостей студентів у процесі самоактуалізації.....	252
Молочко П. Роль політичних традицій у формуванні політичної культури молоді	176	Велитченко Л. К. Особистісно-діяльнісна модель педагогічної взаємодії як основа контролюючої діяльності вчителя.....	260
Гутор М. М. Євроінтеграційні орієнтації політичних партій як чинник формування політичної культури української молоді.....	181	Крисанова О. С., Літвіненко К. О., Чепорнюк Є. Г., Семенов С. М. Вплив відвідування дошкільного закладу на соціальну адаптацію молодших школярів.....	266
Цікул І. Роль і місце цінностей паритетної демократії у структурі політичної культури сучасної української молоді	187	ЮРИДИЧНІ НАУКИ	271
Шевченко С. В. Роль освіти в сучасному розвитку суспільства	193	Белов С. Н. Характер международно-правового регулювання международных расчетов между государствами	271
Костира А. А. Афганський пік “холодної війни”	198	Женжеруха О. Ж. Поняття причин та умов злочинності	279
ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	204	Парака А. А. Ефективність кримінально-правової політики	283
Туриніна О. Л. Особистісно-діяльнісний підхід як методологічний принцип дослідження особистісно-професійного розвитку майбутніх психологів	204	Фуфаєва О. О. Договір участі в дольовому будівництві житла і способи інвестування в об’єкти житлового будівництва	287
Вакуліч Т. М., Муханова І. Ф. Особливості формування інтернет- залежності у осіб, які працюють з комп’ютерними технологіями	210		

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 1(17), с. 249–251

Розглянуто сутність агресивної поведінки військовослужбовців, проведено загальний теоретичний аналіз феномена агресії, історіографічних тенденцій вивчення проблем різними дослідниками і сучасних концепцій щодо етіології агресії.

Комплексна, тривала і поєднана дія несприятливих соціальних, психологічних, економічних, екологічних, технічних і природних факторів на тлі високого нервово-психічного напруження та певних індивідуальних якостей, міжособистісних стосунків, умов розвитку та існування у разі неприйняття необхідних адекватних та ефективних заходів викликає розвиток високої агресивності, функціональних розладів, граничних нервово-психічних порушень.

Результати досліджень військовослужбовців віком від 18 до 21 року (М. А. Дмитрієва, 1979; Ю. В. Тельних та ін., 1991; В. І. Шостак, 1990, 1994) показали, що 15 % військовослужбовців мають незадовільну нервово-психічну стійкість, 8 % — не задоволені міжособистісними стосунками, 5 % — потребують додаткового психологічного обстеження. Крім того, близько 50 % усіх звільнених зі Збройних сил України за станом здоров'я — це особи з нервово-психічними розладами [5].

Розглянемо на теоретичному рівні феномен агресивної поведінки, історичні тенденції дослідження проблеми різними науковцями, сучасні концепції щодо етіології агресивної поведінки військовослужбовців.

Для досягнення мети дослідження необхідно вирішити такі завдання:

1. Теоретично дослідити розвиток агресивної поведінки військовослужбовців.
2. Проаналізувати історичні тенденції вивчення агресивної поведінки військовослужбовців вітчизняними і зарубіжними дослідниками.

Нагадаємо, що перші спроби проаналізувати феномен агресії, зрозуміти його причини робились ще відомими філософами. Англійський філософ Т. Гоббс стверджував, що схильність до насильства є атрибутом поведінки всіх людей. На його думку, є три основні причини насильства та війн: суперництво заради збагачення, недовіра (напад задля власної безпеки) і жадоба слави, задоволення власної гідності.

Його співвітчизник Дж. Локк вважав, що душа (психіка) дитини є “tabula rasa” (“чистою дошкою”), на якій відбивається життя. Так, своїм прикладом батьки можуть заохочувати жорстокість у своїх дітях: “якщо їх з малих років вчили, що можна бити та ображати інших..., то чи не цим вони готуються до того, щоб робити теж саме, коли вони стануть достатньо сильними...”.

Видатний французький філософ Ж.-Ж. Руссо висунув відому ідею “благородного дикуна”, згідно з якою люди у своєму природному стані є добрими істотами, яким суспільство нав'язує агресію та жорстокість.

Ш. Монтеск'є пов'язував характер людей із географічними чинниками. Так, північний клімат, на його думку, сприяє формуванню таких рис, як хоробрість, войовничість (тобто агресивність).

Певна традиція вивчення феномена агресії була і в рамках соціології. Так, вивчаючи соціальні конфлікти, деякі дослідники (К. Маркс, Г. Зімбель, Р. Дарендорф, Л. Козер) виокремлювали соціально-економічні передумови насильницької поведінки людини. Французькі соціологи Г. Тард і Е. Дюркгейм вважали детермінантами злочинності (у тому числі насильницької) механізм

“наслідування” поведінки, явище “аномії”, тобто вважали причиною цього нормативну “розрегульованість” суспільства.

У рамках психологічної науки феномен агресії став вивчатися з кінця XIX ст. Перші психологічні погляди на природу агресії вирізнялися спрощеністю, недостатністю емпіричної бази, що заповнювалось реконструкцією певних інстинктів. Так, У. Джеймс вважав, що агресивна поведінка зумовлюється інстинктом ворожості, а У. Мак-Дауголл серед 12 основних інстинктів людини виокремив інстинкт агресивності (війовничості). Останній, зокрема, писав: “...ця постійна війна [між людьми]..., напевно, зумовлюється цілком безпосереднім проявом інстинкту війовничості...”. У 30-х роках минулого століття автор відомої проєктивної методики ТАТ, американський дослідник Г. Мюррей включив агресію до переліку основних “потреб” (бажань) людини.

Оформлення на початку XX ст. двох потужних теоретико-методологічних напрямків — психоаналізу і біхевіоризму зумовило два основних підходи до проблеми агресії: як до природженої властивості; як реакції на несприятливий зовнішній стимул. У 20–30-х роках З. Фрейд у деяких своїх працях вказував на існування інстинкту “Танатос”, дія якого виявляється у підсвідомому прагненні людини до агресії та аутоагресії. Трохи пізніше американські дослідники-біхевіористи Д. Доллард, Н. Міллер та інші за результатами проведених емпіричних досліджень висунули постулати однієї з перших більш-менш фундаментальних теорій агресії (теорія “фрустрації — агресії”), яка була викладена у праці з відповідною назвою “Фрустрація і агресія” (1939).

Починаючи з 30-х років проблема агресії (здебільшого в контексті насильницької злочинності) широко вивчається в рамках соціологічної науки. Тут, серед інших, на увагу заслуговує праця “Соціальна структура і аномія” (1938) американського соціолога Р. Мертон. Вона була присвячена теорії девіантної поведінки людини, де акцент робився саме на соціальні фактори девіацій, у тому числі насильницької поведінки людини в суспільстві.

Значного успіху у вивченні проблеми агресії було досягнуто в післявоєнні та особливо у 60-ті роки в результаті синтезу знань низки природничих і гуманітарних дисциплін (психології, біології, соціології, екології), а також розвитку наукової методології. У дослідженні агресії стали застосовуватися нові експериментальні технології. Саме в ці роки була накопичена значна кількість емпі-

ричних знань, сформульовані основні теоретичні принципи вивчення агресії. З’являються праці відомих дослідників з цієї проблеми — А. Басса, Л. Берковіца, А. Бандури та ін.

На думку Л. Берковіца, одна з головних проблем у визначенні агресії полягає в тому, що цей термін розуміють по-різному: “Коли люди характеризують когось як агресивного, вони можуть сказати, що він звичайно ображає інших, або що він часто непривітний, або ж що він, будучи достатньо сильним, намагається робити все по-своєму, або, можливо, що він твердо відстоює свої переконання, або, можливо, без страху кидається в клубок нерозв’язаних проблем”.

Таким чином, при вивченні агресивної поведінки людини ми відразу ж стикаємось із серйозною і суперечливою проблемою: як віднайти виразне визначення основного поняття, розв’язання якої залежить від вибору визначення агресії. Згідно з А. Бассом, агресія — це будь-яка поведінка, яка містить загрозу або завдає шкоду іншим. Але якщо розібратися, то ми побачимо, що багато емоційних проявів можна тоді вважати належним до агресії.

Друге визначення, запропоноване Л. Берковіцем, С. Фешбачем, містить наступне положення: щоб ті або інші дії були кваліфіковані як агресія, вони мають містити в собі намір образити або висловити зневагу, а не просто приводити до таких випадків.

Згідно з висловленням Д. Зільмана, термін “агресія” треба обмежити намаганням завдати іншим фізичних ушкоджень.

Незважаючи на значні розбіжності у прийнятті рішення щодо визначення “агресії”, багато спеціалістів у галузі соціальних наук дотримуються визначення, яке дуже близьке до наведеного дослідником проблеми Л. Берковіцем. Цей термін охоплює як намір, ображення, так і спричинення шкоди іншим.

Отже, згідно з поглядом на агресію як на інстинкт або намагання, індивідів постійно змушують здійснювати насилля або якісь внутрішні сили, або неперервно діючі зовнішні стимули (наприклад, фрустрація). Теорія соціального навічання стверджує, що агресія виникає тільки у відповідних соціальних умовах, тобто, на відміну від інших теоретичних напрямків, теорії цього напрямку набагато оптимістичніше ставляться до можливості попередження агресії або до її контролю.

Таким чином, агресія — це будь-яка форма поведінки військовослужбовців, спрямована на об-

раження або завдання шкоди іншій особі, яка не бажає подібного поводження. Таке комплексне визначення містить у собі наступні часткові положення:

- агресія — це обов'язково навмисне, цілеспрямоване завдання шкоди жертві;
- агресія — це така поведінка, яка спричиняє шкоду або збиток живим організмам;
- жертви повинні мати мотивацію уникнення агресивного до неї поводження.

Агресивні реакції засвоюються і підтримуються шляхом безпосередньої участі в ситуаціях прояву агресії, а також в результаті пасивного спостереження проявів агресії.

У світлі розглянутих тенденцій неможливо не визнати, що насильство і конфлікт належать до найбільш серйозних проблем, з якими стикаються Збройні сили України. У зв'язку з цим необхідно продовжувати дослідження механізмів агресивного поводження, постійно аналізувати агресивну поведінку.

Література

1. Бэрн Р., Ричардсон Д. Агрессия. — СПб.: Питер, 1998. — 336 с.
2. Берковиц Л. Агрессия: причины, последствия и контроль. — СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2001. — 512 с.
3. Гоббс Т. Левиафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского // Т. Гоббс. Избранные произведения: В 2 т.: Пер. с англ. — М.: Мысль, 1965. — Т. 2. — 748 с.
4. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд. Пер. с фр. — СПб.: Союз, 1998. — 496 с.
5. Крайнюк В. М., Корольчук М. С. Психологічне забезпечення психологічного і фізичного здоров'я: Навч. посіб. — К., 2002. — 272 с.
6. Локк Дж. Мысли о воспитании // Дж. Локк. Сочинения: В 3 т.: Пер. с англ. и лат. — М.: Мысль, 1988. — Т. 3. — С. 409–608.
7. Фрейд З. Массовая психология и анализ человеческого "я" // Психология масс: Хрестоматия / Ред.-сост. Д. Я. Райгородский. — Самара: БАХРАХ, 1998. — С. 131–194.

Агресивна поведінка військовослужбовців — це будь-яка форма поведінки, спрямована на ображення або завдання шкоди іншій особі, яка не бажає подібного поводження. Агресивні реакції військовослужбовців засвоюються і підтримуються шляхом безпосередньої участі в ситуаціях прояву агресії, а також в результаті пасивного спостереження проявів агресії.

Агрессивное поведение военнослужащих — это любая форма поведения, нацеленная на оскорбление или нанесение вреда другой личности, не желающей подобного обращения. Агрессивные реакции военнослужащих усваиваются и поддерживаются путем непосредственного участия в ситуациях проявления агрессии, а также в результате пассивного наблюдения проявлений агрессии.

So, the aggressive behaviour of the militarymen — it is a form of a behaviour, which is aimed at the insult or marking of harm to other individual, who don't wish this behaviour. The aggressive reactions of the militarymen are learned and supported by the away of olirect participation in the situations of a manifestation of the aggression, and also in the result of the passive observation of the manifestation of the aggression.

Надійшла 19 жовтня 2007 р.